

Wspólność i różnorodność wartości w społeczeństwach europejskich

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zbigniew Rau, *Liberalizm. Zarys myśli politycznej XIX i XX wieku*, Warszawa 2000, s. 205.
- Źródło: Samuel P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, tłum. Hanna Jankowska, Warszawa 2001, s. 463–464.
- Źródło: Tony Judt, *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, tłum. Robert Bartołod, Poznań 2008, s. 833–834.

- Źródło: Zbigniew Brzeziński, *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, tłum. Krzysztof Skonieczny, Kraków 2013, s. 19–20.
- Źródło: *Jedność w różnorodności*, dostępny w internecie: cordis.europa.eu [dostęp 4.01.2020 r.].
- Źródło: John Gray, *Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii*, tłum. Adam Puchejda, Karolina Szymaniak, Kraków 2009, s. 123.

Wspólność i różnorodność wartości w społeczeństwach europejskich

Źródło: cottonbro, domena publiczna.

Mottem Unii Europejskiej jest „jedność w różnorodności”. Fraza ta odnosi się do występującego na kontynencie swoistego dualizmu. Wspólnocie europejskich wartości – takich jak prawa człowieka, pokój i solidarność – towarzyszy niezwykle różnorodność europejskich społeczeństw, z ich odrębnymi językami i tradycjami. Zarówno ogólnoeuropejskie zasady, jak i odrębność narodów oraz grup etnicznych mają rozmaite źródła. Jedne i drugie interpretowane są na różne sposoby, a relacje między tym, co europejskie, a tym, co narodowe, wywołują niekiedy spory polityczne.

Twoje cele

- Przedstawisz wartości, które łączą Europejczyków.
- Wyjaśnisz uwarunkowania różnic między europejskimi społeczeństwami.
- Przeanalizujesz spory wokół europejskich wartości.

Przeczytaj

Etniczna mozaika

W Europie funkcjonuje ponad 40 państw, a jej mieszkańcy posługują się ponad 70 językami. Odpowiada to ogromnemu zróżnicowaniu etnicznemu Starego Kontynentu oraz – co się z tym wiąże – wielości kultur, tradycji i zwyczajów. W ostatnich dziesięcioleciach wzrosła liczba europejskich **grup etnicznych**, które domagają się uznania swojej odrębności. Szkoci, Katalończycy, Baskowie, Flamandowie czy Korsykanie nie mają własnych państw, ale każda z tych społeczności ma swoją tożsamość. Niektóre grupy etniczne określają się jako narody i dążą do niepodległości, inne podkreślają jedynie własną odrębność regionalną i domagają się autonomii terytorialnej. Takie zjawisko można spotkać również w Polsce. W spisie powszechnym z 2011 roku prawie 850 tysięcy polskich obywateli zadeklarowało narodowość śląską (choć połowa z nich wymieniła ją obok narodowości polskiej). Oprócz tego, ponad 100 tys. osób posługuje się w Polsce językiem kaszubskim, który ma prawny status języka regionalnego.

Podwójna tablica z nazwą miejscowości. Zastanów się, czy potrafisz wymienić żyjące w Polsce mniejszości etniczne.

Źródło: Aotearoa, licencja: CC BY 3.0.

Niekiedy dążenia emancypacyjne regionalnych grup prowadzą do politycznych konfliktów, a także do sporów interpretacyjnych o charakter zbiorowych tożsamości. Niezależnie od tego, Europa jest niewątpliwie mozaiką wielu społeczności i kultur. Każda z nich wytworzyła odrębny etos, który wpływa na zachowania osób do nich należących.

Religijna różnorodność

Pluralizm etniczny nie jest jedynym czynnikiem wpływającym na różnorodność wartości na Starym Kontynencie. Ważną rolę odgrywają także różnice religijne. W XI wieku doszło do [wielkiej schizmy wschodniej](#), która doprowadziła do trwałego podziału na chrześcijaństwo wschodnie i zachodnie. Kilka stuleci później – w XVI wieku – [reformacja](#) rozbiła Kościół zachodni. W rezultacie różnicom etnicznym towarzyszą podziały religijne. W Europie żyją obok siebie chrześcijanie wyznania prawosławnego, katolickiego oraz protestanckiego (które samo w sobie szybko podzieliło się na wiele nurtów).

Dodatkowo od wielu stuleci mieszkańcami kontynentu europejskiego są wyznawcy judaizmu, a na skutek podbojów osmańskich oraz późniejszych procesów imigracyjnych – także muzułmanie. Każda z wymienionych religii stała się ważnym elementem zbiorowej tożsamości i nadała kulturze jej wyznawców specyficzny charakter. Wyznania te stały się również filarami odmiennych systemów etycznych.

Niekiedy podziały religijne przebiegają wzdłuż granic politycznych. Wschodnia część Europy zdominowana jest przez prawosławie, które odgrywa fundamentalną rolę w tożsamości narodowej Rosjan, Serbów, Bułgarów i Greków. Katolicyzm stał się religią dominującą w takich krajach, jak Polska, Hiszpania, Francja i Irlandia. Z kolei mieszkańcy krajów skandynawskich, Wielkiej Brytanii oraz Niderlandów są w większości protestantami. Niektóre kraje jednak same w sobie są religijnie podzielone – dotyczy to Niemiec, Szwajcarii oraz Bośni i Hercegowiny.

Świątynia w Banja Luce. Czy potrafisz po wyglądzie ocenić, do którego wyznania należy? Jakie główne religie występują w Niemczech, Szwajcarii oraz Bośni i Hercegowinie.

Źródło: Rade Nagraisalović, licencja: CC BY-SA 4.0.

Dodatkowo, w ostatnich dziesięcioleciach w wielu europejskich społeczeństwach zaszły zaawansowane procesy laicyzacyjne. Religia przestała organizować życie ludzi i kształtować postawy moralne w wielu zachodnich społeczeństwach. Widać to wyraźnie w takich krajach, jak Niderlandy, Norwegia, Szwecja i Czechy. Również w Hiszpanii oraz Irlandii w ostatnich dwóch dekadach Kościół katolicki utracił dużą część swoich wpływów. Pozostały jednak kraje, w których religijność jest wciąż na relatywnie wysokim poziomie (Polska, Włochy, Portugalia). To wszystko sprawia, że europejski świat wartości jest bardzo pluralistyczny.

Odmienne doświadczenia

Czynnikiem, który wzmacnia europejską różnorodność, są wreszcie odmienne doświadczenia historyczne społeczeństw Starego Kontynentu. Większość państw Europy Zachodniej istnieje od wielu stuleci, a polityczne instytucje takich krajów, jak Wielka Brytania czy Szwecja są głęboko zakorzenione. Na terenie Europy Wschodniej i Środkowej aż do XX wieku rozciągały się natomiast wieloetniczne [imperia](#) – habsburskie, rosyjskie i osmańskie – które po I wojnie światowej dały początek nowo utworzonym państwom, takim jak Polska, Czechosłowacja, Litwa i Jugosławia. Niektóre z tych nowych krajów przez długi czas nie były stabilne, a część została zniszczona w czasie II wojny światowej. Przy słabo zakorzenionych instytucjach państwowych utrwały się w nich – częściej niż w innych częściach Europy, [stosunki klientelistyczne](#), którym towarzyszyły systemy etyczne istotnie różniące się od tych, które cechowały zachodnią lub północną część kontynentu. Ważną rolę w trwałym podziale Europy odegrała także [zimna wojna](#). We wschodniej części kontynentu przez ponad 40 lat funkcjonowały reżimy komunistyczne, co istotnie wpłynęło na kulturę polityczną żyjących tam społeczeństw.

Mur berliński – symbol zimnej wojny.

Źródło: The U.S. National Archives, domena publiczna.

Liczebność sił zbrojnych państw członkowskich NATO i Układu Warszawskiego w 1973 r.

Źródło: domena publiczna.

Wspólnota wartości Zachodu

Spośród wartości podzielanych przez społeczeństwa europejskie dużą część stanowią jednak również takie, które wykraczają poza granice poszczególnych państw i narodów. Stanowią one istotny element tożsamości Europejczyków i nadają Staremu Kontynentowi jako całości niepowtarzalny charakter. Wartości ogólnoeuropejskie nie zawsze są uświadomione przez mieszkańców Europy. Jednak – w warunkach globalizacji i wywołanego przez nią szybkiego przepływu informacji w skali całego świata – coraz łatwiej dostrzec różnice między ludźmi należącymi do europejskiego kręgu kulturowego a mieszkańcami innych obszarów cywilizacyjnych. Różnice między Francuzami, Niemcami, Polakami czy Rumunami schodzą na dalszy plan, gdy wchodzi oni w interakcje z Japończykami, Chińczykami, Arabami czy Afrykanami.

Wartości, które łączą Europejczyków, składają się na cywilizację zachodnią. Jej początki można dostrzec już w starożytności, kiedy idee polityczne i prawne świata antyku upowszechniły się w obszarze Morza Śródziemnego za sprawą ekspansji Imperium Romanum. W ten sposób na terenie Europy zakorzeniły się instytucje i pojęcia, które stały się ważnym punktem odniesienia dla elit kulturalnych i politycznych na całym kontynencie: równowaga, demokracja, republika, monarchia. Ogromny wpływ na europejską tożsamość odegrało także prawo rzymskie. Było to prawo starożytnego Rzymu, które jednak stało się następnie fundamentem systemów prawnych wszystkich krajów Europy kontynentalnej.

Gmach Sądu Najwyższego w Warszawie, jego fasada udekorowana jest łacińskimi paremiami (zasadami prawnymi)

Źródło: Marcin Białek, licencja: CC BY-SA 4.0.

Do powstania wspólnoty wartości w społeczeństwach europejskich przyczyniło się w ogromnym stopniu chrześcijaństwo – aż do XIX wieku cywilizacja zachodnia nazywana była cywilizacją chrześcijańską. Jego upowszechnienie się w średniowiecznej Europie dało początek kanonowi wartości etycznych, obowiązujących na całym kontynencie. Ponadto aż do końca średniowiecza duchowni katoliccy stanowili intelektualną elitę, mającą olbrzymi wpływ na przywódców wszystkich państw europejskich, a także na kształt instytucji politycznych, które w nich funkcjonowały.

Również procesy kulturowe w Europie nowożytnej wykraczały nieraz poza etniczne i polityczne odrębności. Humanizm epoki odrodzenia stał się doniosłym zjawiskiem na całym kontynencie. Teksty renesansowych myślicieli, takich jak Tomasz Morus, Niccolò Machiavelli, Jean Bodin czy Michel de Montaigne, były czytane w wielu krajach europejskich. Podobny charakter miało oświecenie, którego kategorie – prawa człowieka, postęp, racjonalność, powszechna edukacja i utylitaryzm – stały się punktem odniesienia dla elit intelektualnych i politycznych z całej Europy na ponad dwa stulecia.

Jedność w różnorodności

Wspólność wartości europejskich znacząco ułatwiła powojenną integrację Starego Kontynentu. Państwa, które zdecydowały się na budowanie coraz ściślejszego związku między narodami Europy, mogły bowiem wznieść się ponad liczne różnice oraz odwołać się do podzielanych na całym kontynencie zasad. Temu poczuciu wspólnotowości zawsze towarzyszył wszakże ogromny pluralizm europejskich społeczeństw. Jednoczenie Europy

jest w rezultacie procesem, któremu od samego początku towarzyszą liczne spory, zaś wyzwaniem, przed którym stoją kraje kontynentu, jest uzgodnienie tego, co je łączy, i tego, co je dzieli. Kondycję współczesnej Europy wyraża motto Unii Europejskiej – „jedność w różnorodności”.

Słownik

grupa etniczna

świadoma swojej odrębności zbiorowość społeczna, którą łączy wspólne pochodzenie, wspólne obyczaje oraz wspólny język

imperium

rozległe terytorialnie państwo, rządzone z centralnego ośrodka (metropolii), obejmujące swoim obszarem lub wpływami różne ludy

klientelizm

nieformalny układ osobistych zależności między uprzywilejowanymi patronami a podporządkowanymi im klientami, w którym występuje wzajemna wymiana usług (np. ochrona za pracę lub stanowiska państwowe za głosy w wyborach)

reformacja

bunt przeciwko średniowiecznemu porządkowi w Kościele katolickim, zapoczątkowany wystąpieniem Marcina Lutra w 1517 roku; doprowadził do rozłamu w chrześcijaństwie zachodnim

wielka schizma wschodnia

rozłam w średniowiecznym chrześcijaństwie, do którego doszło w 1054 roku, skutkujący istniejącym do dziś podziałem na chrześcijaństwo wschodnie (prawosławne lub ortodoksyjne) oraz zachodnie (rzymskokatolickie)

zimna wojna

trwający w latach 1947–1991 konflikt między dwoma światowymi mocarstwami – USA i ZSRS, którego cechą był podział świata na dwa wrogo nastawione do siebie bloki (dwubiegunowy ład polityczny) oraz ich rywalizacja polityczna, militarna, ekonomiczna i ideologiczna

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią dr. hab. Katarzyny Wigury dotyczącą integracji europejskiej i wykonaj ćwiczenie.

Trwa wczytywanie danych...

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DahjwnYJR>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału: Czy istnieją wspólne wartości europejskie?

Ćwiczenie 1

Sporządź listę wartości, do których odwołują się państwa założycielskie Unii Europejskiej w traktacie z Maastricht.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Czynnikami, które miały największy wpływ na kulturową integrację Europy, były...

- ☐ prawo rzymskie i chrześcijaństwo.
- ☐ przynależność etniczna i filozofia oświecenia.
- ☐ reformacja i filozofia grecka.
- ☐ zróżnicowanie językowe i idee narodowe.

Ćwiczenie 2

Zaznacz kraje, w których najbardziej rozpowszechnioną religią jest protestantyzm.

- ☐ Irlandia
- ☐ Norwegia
- ☐ Wielka Brytania
- ☐ Dania
- ☐ Portugalia

Ćwiczenie 3

Wskaż, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W islamie nie istnieje rozdział władzy świeckiej od władzy kościelnej i jest to czynnik, który nie sprzyja integracji.	☐	☐
Trzy filary kultury europejskiej to: chrześcijaństwo, odkrycia geograficzne i sztuka renesansu.	☐	☐
Zimna wojna nie miała wpływu na zróżnicowanie kulturowe Europy.	☐	☐
Szkoci, Katalończycy, Baskowie, Flamandowie – te grupy etniczne domagają się uznania swojej odrębności.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((John Gray

Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii

Współcześnie zakres znaczenia pojęcia „Zachód” wyznaczają liberalna demokracja i prawa człowieka. Wynika z tego, że dwudziestowieczne totalitaryzmy nie były zjawiskiem zachodnim, podczas gdy w istocie rzeczy odnowiły one niektóre z najstarszych zachodnich tradycji. Jeśli coś w ogóle określa Zachód, to jest to pogoń za zbawieniem w historii. Cywilizację Zachodu odróżnia od innych właśnie przekonanie o celowości historii, a nie tradycja demokracji czy tolerancji. Samo to nie rodzi jeszcze masowego terroru – na to trzeba spełnić też inne warunki, do których zaliczamy destabilizujące system przeobrażenia struktury społecznej. Dwudziestowiecznych zbrodni można było uniknąć – zrodziły się one w wyniku wszelkiej maści przypadków historycznych i indywidualnych decyzji. W masowych mordach nie ma oczywiście nic szczególnie zachodniego. To, co właściwe jest tylko Zachodowi, to decydująca o jego kształcie wiara, że przemoc może zmienić świat. Totalitarny terror ubiegłego wieku był częścią zachodniego projektu wzięcia historii szturmem.

Źródło: John Gray, *Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii*, tłum. Adam Puczejda, Karolina Szymaniak, Kraków 2009, s. 123.

Wyjaśnij, co miał na myśli autor, pisząc o „pogoni za zbawieniem w historii” jako czynniku określającym Zachód.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ *Jedność w różnorodności* ”

Partnerzy zakończonego projektu LANMOB, finansowanego ze środków wspólnotowych, badali rolę, jaką odgrywa UE w ochronie i promowaniu różnorodności językowej, zwłaszcza języków mniejszości regionalnych i grup mniejszości składających się z imigrantów. (...)

Partnerzy finansowanego ze środków piątego programu ramowego (5. PR) projektu LANMOB skupili się na historii i statusie języków mniejszościowych, którymi mówi się w pięciu krajach europejskich: Francji, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Włoszech i Hiszpanii.

- Odkryliśmy, że status języków mniejszościowych znacznie różni się w zależności od kraju – powiedziała serwisowi CORDIS Wiadomości profesor Giovanna Campani. Zdefiniowanie tego statusu uzależnione jest od wielu czynników, w tym m.in. historycznych i politycznych uwarunkowań w każdym z tych krajów, demograficznego i geograficznego rozmieszczenia środowisk mniejszościowych oraz kwestii, czy tych języków tradycyjnie używano w piśmie czy w mowie.

Od XVIII i XIX wieku rządy w każdym z tych krajów starały się narzucić jednorodność kulturową i językową dążąc w ten sposób do realizacji „projektu państwa narodowego”, ale gdzieś obok głównego nurtu utrzymywała się rzeczywista różnorodność kulturowa i językowa. W Katalonii klasy wyższe nadal mówiły i pisały po katalońsku, natomiast w Szkocji sędziowie sądów powszechnych dalej ogłaszali wyroki w języku szkockim.

Dopiero w drugiej połowie XX wieku rozpoczęła się debata dotycząca znaczenia tych języków. W ostatnich 15-20 latach pojawiła się tendencja do uznawania języków mniejszości regionalnych – wyjaśniła profesor Campani.

Wszystkie kraje uwzględnione w projekcie wdrożyły polityki mające na celu ochronę tych języków. We Włoszech w 1999 r. uchwalono nową ustawę chroniącą 12 spośród 15 języków regionalnych, chociaż pominięto inne języki mniejszościowe, na przykład język społeczności Cyganów.

Źródło: *Jedność w różnorodności*, dostępny w internecie: cordis.europa.eu [dostęp 4.01.2020 r.].

Wyjaśnij, czym polityka europejskich państw narodowych w XVIII i XIX wieku wobec różnorodności językowej różniła się od współczesnego podejścia Unii Europejskiej w tej samej kwestii.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Zbigniew Brzeziński

Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi

Ameryka i niepodległe państwa Europy Zachodniej – zespolone wspólnym celem powstrzymania Rosji radzieckiej oraz podobnymi systemami politycznymi i ekonomicznymi, a co za tym idzie, także orientacją ideologiczną – stały się geopolitycznym trzonem nowo nakreślonego świata atlantyckiego, zajętego obroną własnego istnienia w obliczu zagrożeń ze strony transeurazjatyckiego „bloku” sowiecko-chińskiego. Owo zespolenie zostało zinstytucjonalizowane na obszarze bezpieczeństwa poprzez utworzenie transoceanicznego NATO. Z kolei Europa Zachodnia, próbując przyspieszyć własną odbudowę po wojnie, zjednoczyła się w Unię Europejską. Lękająca się wciąż radzieckiej potęgi Europa Zachodnia stała się jednak niemal formalnie protektorem Stanów Zjednoczonych, nieformalnie zaś ich ekonomiczno-finansową strefą wpływów.

W ciągu około czterech dekad tenże atlantycki Zachód, nastawiony początkowo na defensywę, stał się nagle Zachodem dominującym w skali globalnej. Rozpad Związku Radzieckiego w 1991 roku, poprzedzony rozkładem bloku sowieckiego w Europie Wschodniej, został spowodowany przez wiele czynników, takich jak społeczne zmęczenie, nieudolność polityczna, ideologiczne i ekonomiczne wady marksizmu oraz skuteczna polityka zagraniczna państw Zachodu, skupiona na militarnym powstrzymywaniu szerzenia się komunizmu oraz pokojowym wpływie ideologicznym.

Wyjaśnij, na czym polegała wspólna „orientacja ideologiczna” Europy Zachodniej i Ameryki, o której pisze autor.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Tony Judt

Powojnie. Historia Europy od roku 1945

Nawet przedstawiciele szwajcarskiej czy skandynawskiej elity politycznej i biznesowej, którzy chcieli wstąpić do unii, żeby nie ominęły ich korzyści płynące z jednego rynku, zdawali sobie sprawę z tego, że pociąga to za sobą koszty gospodarcze i polityczne. Prywatnie przyznawali, że jeśli decyzja będzie nie po ich myśli, nie będzie to dla ich krajów kompletną katastrofą. W Szwecji czy Norwegii, a nawet w Danii i Wielkiej Brytanii Unia Europejska (nie mówiąc o jej nowej wspólnej walucie) była postrzegana jako możliwość, nie konieczność.

W części środkowej kontynentu i na jego wschodzie przynależność do Europy była jednak jedyną możliwą opcją. Bez względu na to, co kierowało nowymi rządzącymi – czy była to modernizacja ich gospodarek, zdobycie nowych rynków, uzyskanie pomocy zagranicznej, stabilizacja polityki wewnętrznej, znalezienie się na stałe na Zachodzie czy po prostu odparcie pokusy powrotu do państwowego komunizmu – wszyscy oni, od Tallina do Tirany, spoglądali ku Brukseli. Perspektywę wstąpienia do Unii Europejskiej, z jej obietnicą zamożności i bezpieczeństwa, prezentowano kusząco wyzwolonym elektoratom. Ostrzegano ludzi, żeby nie dali się zwieść tym, którzy mówią, że za dawnego systemu było lepiej. Trudności związane z okresem przejściowym okażą się warte tego, co w końcu nadejdzie: Europa jest waszą przyszłością.

Napisz, czym się różnił stosunek do integracji europejskiej społeczeństw skandynawskich i środkowoeuropejskich. Zinterpretuj różnicę.

Zapoznaj się ze źródłami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

((Samuel P. Huntington

Zderzenie cywilizacji

Carroll Quigley w swej najużyteczniejszej chyba periodyzacji ewolucji cywilizacji wyróżnia wspólny dla wszystkich model składający się z siedmiu faz. Twierdzi on, że cywilizacja zachodnia zaczęła stopniowo nabierać kształtu między 370 a 750 rokiem n.e., w wyniku łączenia się elementów kultury klasycznej, semickiej, saraceńskiej i barbarzyńskiej. Po „okresie ciąży”, który trwał od połowy VIII do końca X wieku, nastąpił niezwyklejny dla cywilizacji ruch przemienności, następujący na przemian fazy ekspansji i konfliktu. Zdaniem Quigleya, a także innych badaczy cywilizacji, wygląda na to, że Zachód wychodzi teraz z fazy konfliktu. Zachodni krąg kulturowy stał się strefą bezpieczeństwa, wojny w jego obrębie, wyjąwszy zdarzającą się od czasu do czasu wojnę dorszową, są wręcz nie do pomyślenia. (...) Zachód tworzy obecnie swój odpowiednik uniwersalnego imperium w postaci złożonego systemu konfederacji, federacji, ustrojów i innych rodzajów instytucji opartych na współpracy, które w najszerzej cywilizacyjnej płaszczyźnie ucieleśniają jego wierność politycznym ideałom demokracji i pluralizmu. Zachód stał się więc dojrzałym społeczeństwem, wkraczającym w fazę, którą przyszłe pokolenia uważać będą za „wiek złoty”, okres pokoju, który, według Quigleya, wynika z tego, że „w obrębie danej cywilizacji nie ma żadnych rywalizujących ze sobą jednostek, a walki ze społeczeństwami zewnętrznymi toczą się gdzieś daleko albo w ogóle do nich nie dochodzi”. Jest to również okres rozkwitu, który nastąpił dzięki „zakończeniu wewnętrznych wojen i destrukcji, obniżeniu barier handlowych, ustanowieniu wspólnego systemu wag, miar i pieniądza

oraz powstaniu rozbudowanego systemu wydatków rządowych, czemu towarzyszy utworzenie uniwersalnego imperium”.

Źródło: Samuel P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, tłum. Hanna Jankowska, Warszawa 2001, s. 463–464.

Źródło II

((Zbigniew Rau

Liberalizm. Zarys myśli politycznej XIX i XX wieku

Od trzech stuleci liberalizm stanowi integralną część politycznego dyskursu Zachodu. W okresie tym pokonał on swych głównych wrogów – absolutyzm monarszy, faszyzm i komunizm. Zdołał też zachować własną tożsamość w konfrontacji ze swymi czołowymi krytykami – konserwatyzmem i socjalizmem. Pozycja liberalizmu jest obecnie tak silna, iż na Zachodzie może być porównywana tylko do średniowiecznej pozycji chrześcijaństwa. Nie trzeba zgadzać się z błyskotliwą tezą bestselleru Francisa Fukuyamy *Koniec historii i ostatni człowiek*, iż zwycięstwo liberalnej demokracji w zimnej wojnie z komunizmem stanowi już koniec po heglowsku rozumianej historii, by przyznać, że liberalizm nie ma dziś żadnego godnego siebie ideowego przeciwnika.

Źródło: Zbigniew Rau, *Liberalizm. Zarys myśli politycznej XIX i XX wieku*, Warszawa 2000, s. 205.

Wskaż zbieżność tezy Carrolla Quigleya dotyczącą cywilizacji zachodniej oraz poglądu Zbigniewa Raua na temat liberalizmu.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Wspólność i różnorodność wartości w społeczeństwach europejskich

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Wiedza i rozumienie

Uczeń:

4) przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim i dokonuje jego analizy; analizuje rolę wartości w światopoglądzie.

Zakres rozszerzony

II. Różnorodność kulturowa.

Uczeń:

4) przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – wspólność i różnorodność wartości afirmowanych w społeczeństwach europejskich.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia wspólne wartości kulturowe Europy;

- opisuje historyczne uwarunkowania różnorodności europejskich wartości;
- wyjaśnia problemy interpretacyjne związane z aksjologią.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- debata oksfordzka.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami

Uczniowie zapoznają się z sekcją Przeczytaj bieżącej lekcji oraz – ewentualnie – innymi materiałami poleconymi przez nauczyciela. Mogą to być np. fragmenty książki Normana Daviesa *Europa* lub Tony'ego Judta *Powojnie*.

Faza wstępna

1. Uczniowie oglądają film będący częścią lekcji oraz – z pomocą nauczyciela – wykonują zamieszczone pod nim polecenie.
2. Nauczyciel przedstawia przedmiot i cele zajęć.

Faza realizacyjna

1. Rozpoczynają się przygotowania do debaty typu oksfordzkiego na temat: „Jedna Europa czy wiele Europ? Spór o wartości europejskie“. Celem debaty jest skonfrontowanie ze sobą dwóch stanowisk:

- A. Istnieje spójny system wartości, podzielany przez wszystkie społeczeństwa europejskie;
- B. Każde europejskie społeczeństwo ma swój własny system wartości.

Uczniowie wybierają osobę prowadzącą oraz sekretarza obrad. Rzecznicy stanowiska A siadają po jednej stronie klasy, rzecznicy stanowiska B po drugiej. Nauczyciel przypomina zasady dyskusji i poucza osobę prowadzącą o obowiązku ich pilnowania.

2. Odbywa się debata. Głos zabierają, na zmianę, przedstawiciele jednej i drugiej frakcji. Debata kończy się przeprowadzeniem głosowania. Jego przedmiotem jest pytanie postawione w tytule debaty. Sekretarz obrad zlicza głosy, osoba prowadząca ogłasza werdykt.

3. Nauczyciel przedstawia swoje uwagi dotyczące zakończonej dyskusji. Prezentuje argumenty obu stron, które powinny zostać użyte w toku dyskusji. Ocenia pracę osoby prowadzącej obradę.

Faza podsumowująca

1. Na podstawie zakończonej debaty przedstawiciele obu „partii” wymieniają po cztery najważniejsze argumenty, jakie padły podczas dyskusji. Zostają one zapisane na tablicy.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenia 5-8.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia 1-4.

Materiały pomocnicze:

Tony Judt, *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, tłum. Robert Bartoń, Poznań 2008.

Samuel P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, tłum. Hanna Jankowska, Warszawa 2001.

Norman Davies, *Europa. Rozprawa Historyka z Historią*, tłum. Elżbieta Tabakowska, Warszawa 1996.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Film może zostać wykorzystany przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.